

อสม.นักร้องสารสุขภาพะทางเพศ แห่งชุมชนชาติพันธุ์ เรียนเพื่อรู้ ดูแล้วทำได้

ถอดสูตรความสำเร็จเพื่อการสร้างชุมชนสุขภาพะทางเพศ
เหมาะสำหรับการพัฒนาแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
ในชุมชนชาติพันธุ์

อสม.นักร้องสารสุขภาพะทางเพศ แห่งชุมชนชาติพันธุ์

เรียนเพื่อรู้ ดูแล้วทำได้

ถอดสูตรความสำเร็จเพื่อการสร้างชุมชนสุขภาพะทางเพศ

พิมพ์ครั้งที่ 1	มีนาคม 2562
จำนวนพิมพ์	500 เล่ม
พิมพ์ที่	บริษัท ชัคเซสพับลิเคชั่น จำกัด
คณะทำงาน	ผศ.ดร.กนกวรรณ ธรารวรรณ ปิยภา เมืองแมน ปัทมาพร พูนมีทรัพย์ ชลธยา ทรงรูป อุไรรัตน์ หน้ไใหญ่ นันทิยา คาทาสี วรรณฎ เวณุอาธร
บรรณาธิการ	กษมา สัตยาหุรักษ์
รูปเล่ม	เอกราช แก้วมะหิงค์
จัดพิมพ์โดย	มูลนิธิสร้างร้ความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

คำนำ

แผนงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ ดำเนินงานโดยมูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) ด้วยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มุ่งให้ทุกคนมีวิถีทางเพศที่เป็นสุขและปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง และใช้การทำงานแบบมีส่วนร่วมและลงมือทำได้จริงของทุกคน จนสามารถสร้างพื้นที่ต้นแบบชุมชนสุขภาพทางเพศจำนวน 12 พื้นที่ ใน 9 จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน มหาสารคาม กาฬสินธุ์ นครราชสีมา และสงขลา จนเกิดเป็นหนังสือชุด "เรียนเพื่อรู้ คุณแล้วทำได้"

ทั้ง 12 เรื่องเป็นการขับเคลื่อนงานสุขภาพทางเพศในชุมชนที่แตกต่างกัน ตามสภาพสังคม วัฒนธรรม และกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในชุมชน ที่สำคัญ ทั้ง 12 พื้นที่นี้ ทีมทำงานผ่านการอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับการปรับฐานคิดมุมมอง "เรื่องเพศเชิงบวก" มาแล้ว ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นลำดับแรก ของการทำงานในการสร้างให้เกิด "ผู้นำการเปลี่ยนแปลง" โดยการมีส่วนร่วมของคนในระดับต่างๆ ตามแบบ "โมเดลเชิงนิเวศวิทยา"

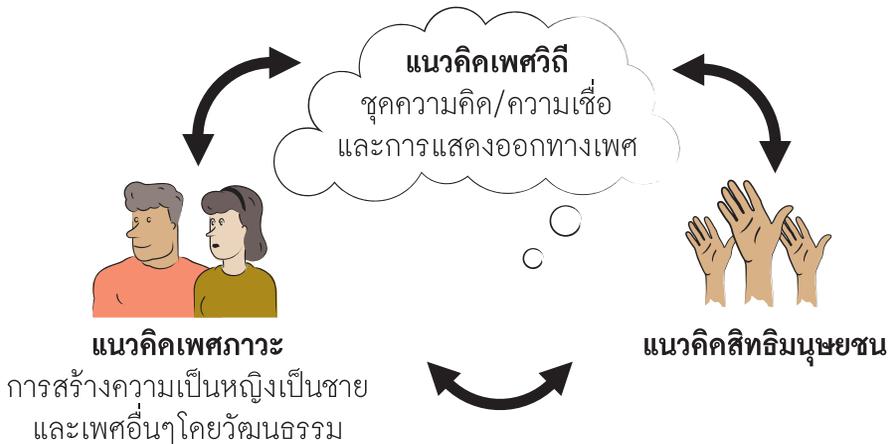
ท้ายนี้ ผู้จัดหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือชุด "เรียนเพื่อรู้ คุณแล้วทำได้" จะเป็นประโยชน์และสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานสร้างเสริมสุขภาพทางเพศได้ไม่มากนัก

มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

ความสำคัญของแนวคิด “เรื่องเพศเชิงบวก”

เพื่อให้เกิด "ชุมชนต้นแบบสร้างเสริมสุขภาพทางเพศ" คนทำงานควรมีความเข้าใจตรงกันถึงการสื่อสาร "เรื่องเพศเชิงบวก" ว่า

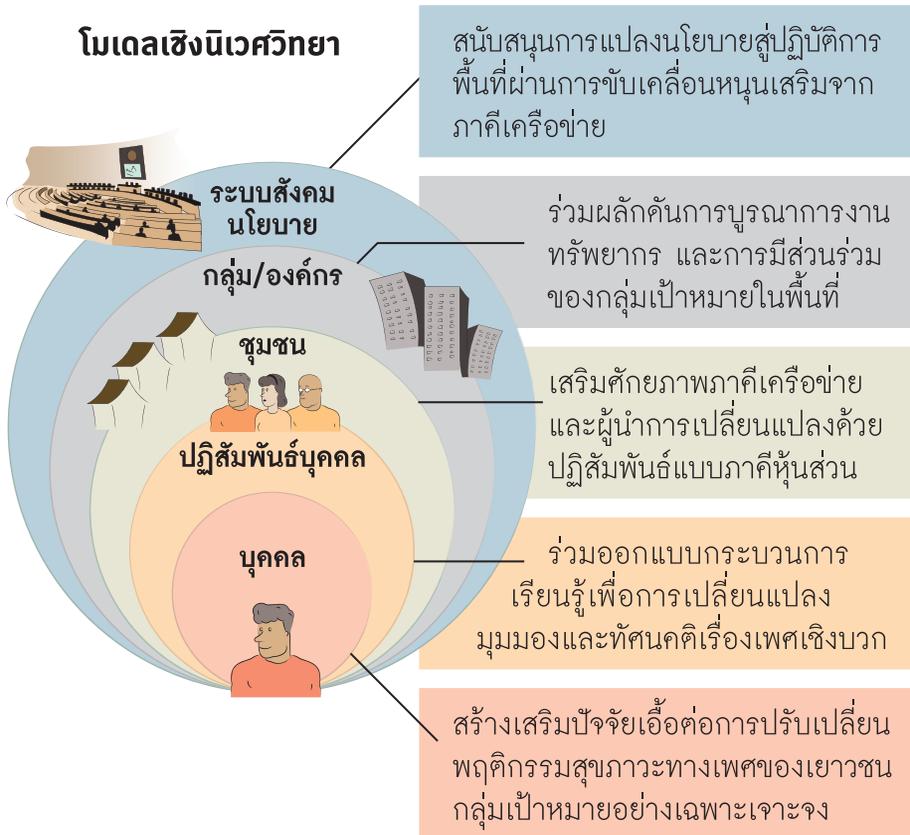
- เรื่องเพศ ไม่ใช่แค่เรื่องเพศสัมพันธ์ แต่ยังมีมิติด้านสุขภาพทัศนคติ รวมถึงทักษะการใช้ชีวิตที่จำเป็นต้องเรียนรู้ให้เหมาะสมกับช่วงวัย
- เรื่องเพศไม่ใช่เรื่องส่วนตัว หรือเรื่องของคนในครอบครัว แต่เป็นเรื่องของทุกคนในชุมชนที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมรอบปีให้เป็นสังคมที่ทุกคนมีชีวิตเป็นสุขและปลอดภัย
- การพูดคุยเรื่องเพศ ใช้การชี้ให้เห็นประโยชน์ ไม่ใช่การบังคับข่มขู่ซึ่งอาจนำไปสู่การทำทนาย ต่อต้าน
- ผู้ที่ประสบปัญหาไม่ใช่ "ตัวปัญหา" แต่คือคนที่ "กำลังเผชิญปัญหา"

รู้จัก เข้าใจโมเดลเชิงนิเวศวิทยา กับการสร้าง “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง”

โมเดลเชิงนิเวศวิทยา เป็นโมเดลที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ด้วยการจัดระบบตั้งแต่ระบบสังคมจนถึงระดับบุคคลให้มีความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเองและมีทัศนคติที่ดีในเรื่องเพศ

ในการทำงานสร้าง “ชุมชนต้นแบบสร้างเสริมสุขภาวะทางเพศ” จำเป็นต้องทำงานกับคนทุกภาคส่วนทั้งระบบที่อยู่ในชุมชน เพื่อให้เกิด “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ในทุกระดับ

“ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” เพื่อร่วมทางคนสำคัญ ในการสร้าง “ชุมชนต้นแบบ”

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง เหมือน “นักจัดการเชิงกลยุทธ์” ทำหน้าที่ประสานบริหารจัดการภาคีเครือข่าย ออกแบบกิจกรรม กระบวนการทำงานให้เฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมาย ขับเคลื่อนและผลักดันแผนปฏิบัติการ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายตามแผนการดำเนินงาน โดยใช้กระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับภาคีหุ้นส่วน 3 ระดับ คือ

- 1. ภาคิยุทธศาสตร์** คือ ผู้กำหนดนโยบาย สนับสนุน เอื้อทรัพยากรคนงบประมาณ ให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง รวมถึงบอกต่อการทำงานให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย เพื่อขยายผลการทำงานให้กว้างขวางขึ้น
- 2. ภาคิสับสนุน** คือ ผู้สนับสนุนทรัพยากรด้านคน วิชาการ เปิดพื้นที่อนุมัติให้มีการดำเนินงานในชุมชนได้ รวมถึงเป็นคนที่ชุมชนยอมรับนับถือ
- 3. ภาคิปฏิบัติการ** คือ ผู้จัดบริการให้ความช่วยเหลือเยาวชนทุกด้าน สามารถเข้าถึงเยาวชน มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะคิพลุติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย

คุณสมบัติที่จำเป็นของ “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง”

มีความรู้รอบค่านเรื่องเพศ

มีทักษะคิวิเคราะห์รากเหง้าเชิงวัฒนธรรมและเชิงโครงสร้างสังคม ซึ่งเป็นเหตุปัญหาคิองวัยรุ่น

มีทักษะคิเรื่องเพศเชิงบวก

มีทักษะการทำงานกับภาคีอย่างมีส่วนร่วม

มีทักษะสื่อสารเชิงบวก

มีทักษะออกแบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง

“ผู้นำการเปลี่ยนแปลง”

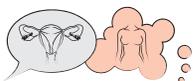
สร้างได้ด้วยวัฒนธรรมการทำงาน 7 ด้าน

1. กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม มีเป้าหมายตรงกัน มีความเข้าใจหลักการ แนวทาง และกระบวนการทำงานให้ถึงเป้าหมายร่วมกัน

2. เปิดโอกาสและกระตุ้นให้พัฒนานวัตกรรม โดยดึงศักยภาพคนทำงานให้ได้ทดลองอย่างอิสระ เพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้มาสู่การปรับปรุงงานได้อย่างเต็มที่

3. เข้าใจเรื่องเพศเชิงบวก ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง หรือประสบการณ์จากการจำลองสถานการณ์ในสังคม

4. เสริมทักษะและเพิ่มพูนความรู้ด้านต่างๆ สนับสนุนให้เข้าร่วมการอบรมเพื่อขยายมุมมองและทักษะในการทำงาน และให้โอกาสได้ร่วมประชุมระดับชาติและนานาชาติ

5. จัดเวทีแลกเปลี่ยนแบบเสริมพลังใจ โดยใช้เวทีถอบบทเรียนเป็นระยะ ให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย เดิมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ชุมชน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้ภาคีได้เรียนรู้ และมีแนวทางปรับปรุงการทำงาน

6. ใช้การเชื่อมโยงกับภาคีที่หลากหลาย ผ่านการนำเสนอผลงานในเวทีประชุมต่าง ๆ เพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์กับคนจากต่างพื้นที่

7. มีระบบสนับสนุน มีผู้ประสานภาคีเพื่อร่วมรับฟังสถานการณ์ และร่วมแก้ไขปัญหางานเป็นระยะตามแผนปฏิบัติการ รวมทั้งสนับสนุนการทำงานด้วยเครื่องมือต่าง ๆ

3 กลยุทธ์สำคัญ สำหรับ "ผู้นำการเปลี่ยนแปลง"

- การจัดการกลไกภาคี
- การจัดบริการที่หลากหลาย
- การพัฒนาทักษะ

อสม.นักสื่อสารสุขภาวะทางเพศ แห่งชุมชนชาติพันธุ์

โครงการบูรณาการสุขภาวะทางเพศสู่ระดับชุมชน กลุ่มสุขภาวะชาติพันธุ์

พื้นที่โครงการ : ต.วาวี อ.แม่สรวย จ.เชียงราย

กลยุทธ์หลักที่ใช้ : พัฒนากิจกรรมบุคคลให้กับแกนนำ อสม.ชาติพันธุ์

กลุ่มสุขภาวะชาติพันธุ์ มีประสบการณ์การทำงานด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเอดส์ การพัฒนาชุมชนและการเข้าถึงสิทธิสุขภาพของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยผันตัวเองจากการเป็นล่ามชุมชนมาเป็นนักขับเคลื่อนงานสุขภาวะทางเพศในพื้นที่ชุมชนตำบลวาวี เพราะเล็งเห็นช่องว่างการสื่อสารเรื่องเพศและการดูแลสุขภาพภาวะทางเพศของคนกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ส่งผลเชื่อมโยงต่อวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว และปัญหาอื่นๆ ที่ตามมา

อสม. แบบไหนที่สามารถเป็นแกนนำ ทำงานในชุมชนสุขภาวะทางเพศ

1.

เป็น อสม. ที่เป็น
คนในชุมชนหรือมีแนวโน้ม
อยู่ในชุมชนยาวนาน

2.

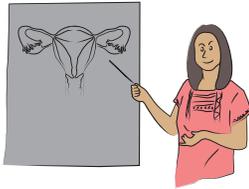
เปิดรับแนวคิดการทำงาน
สุขภาวะทางเพศ
และมุมมองใหม่เรื่องเพศ

3.

พร้อมเรียนรู้
และพร้อมเข้าร่วมกิจกรรม
ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบโครงการ

แกนนำ อสม.ชาติพันธุ์ ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพในเรื่องใดบ้าง

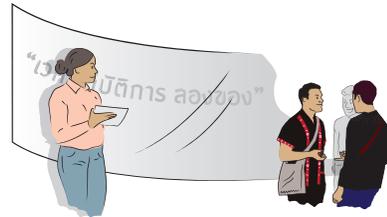
1. ความรู้และมุมมองเรื่องเพศรอบด้าน

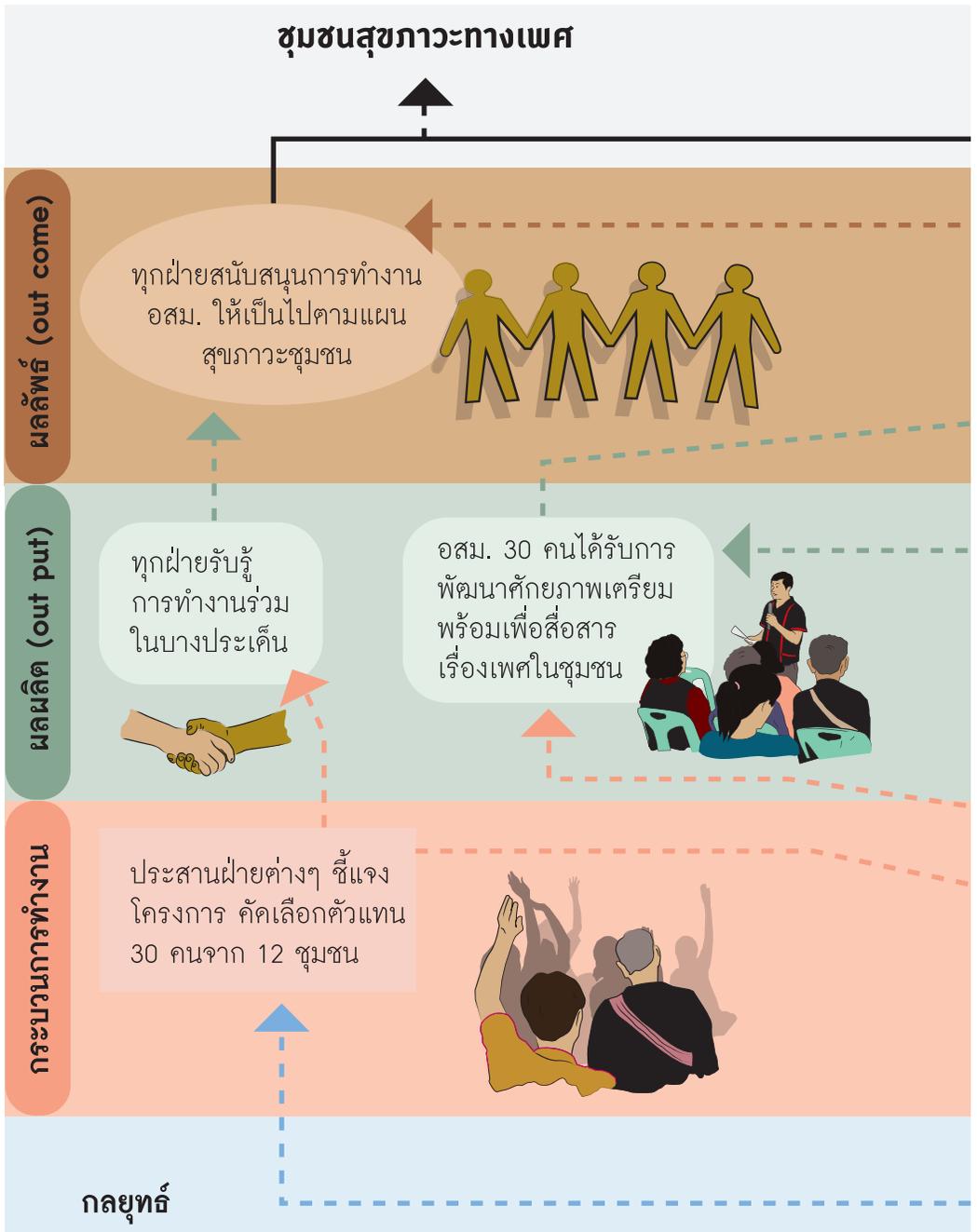
2. ทักษะการสื่อสารเชิงบวก

3. ตระหนักถึงผลกระทบจากความ
เชื่อในเรื่องเพศ ซึ่งเป็นผลจาก
วัฒนธรรมของชนชาติพันธุ์

4. ได้โอกาสลงฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่
เป้าหมาย เช่น จัดให้ทำงานร่วมกัน
3 คนต่อทีม โดยทีมงานสนับสนุนเจ้า
ร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์และเป็นพี่เลี้ยง

ผลกระทบ (Impact)

อสม. สื่อสาร
เรื่องเพศเชิงบวกด้วยมุมมองใหม่
(ให้คำแนะนำ/ปรึกษาเบื้องต้น
เข้าใจข้อมูล เรียนรู้
กระบวนการส่งต่อ ฯลฯ)

ชุดเครื่องมือ
สื่อสารเรื่องเพศ
(สื่อต่างๆ)

ให้คำปรึกษาเบื้องต้น
ในรูปแบบตัวบุคคล

พัฒนาศักยภาพ อสม. ตาม
กิจกรรมที่ได้วางไว้อย่างเป็น
ระบบของโครงการ

เปิดพื้นที่สื่อสาร
เรื่องเพศในชุมชน
ตามบริบท/ ความเชื่อ/
วัฒนธรรม

สร้างแกนนำ อสม. สุขภาวะทางเพศในชุมชนชาติพันธุ์

ใคร ทำอะไร เพื่อสร้างให้เกิดชุมชนสุขภาวะทางเพศชาติพันธุ์

หน่วยงานสังกัดสาธารณสุข

- สนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายระบบสุขภาพอำเภอและการส่งต่อ
- ให้การสนับสนุนจัดทำแผนส่งเสริมสุขภาพในชุมชน

ผู้นำชุมชน

- ร่วมประชุมและดำเนินกิจกรรมกับประชาชนในชุมชน

- ผลักดันการจัดทำแผนสุขภาพชุมชนร่วมกับ อสม.

- กระตุ้น ส่งเสริมให้ชุมชนเข้าใจเรื่องการสื่อสารเรื่องเพศเชิงบวก

ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- สนับสนุนงบประมาณภายใต้ข้อบัญญัติท้องถิ่น/แผนสุขภาพชุมชนในการส่งเสริมสุขภาวะทางเพศและคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์

แกนนำ อสม. ชาติพันธุ์

- ให้คำแนะนำคำปรึกษาเรื่องเพศและส่งเสริมสุขภาวะทางเพศในชุมชน ด้วยรูปแบบการทำงานที่สอดคล้องกับวิถีชนเผ่าของตนเอง
- ส่งต่อรายกรณีไปยังรพสต. ไกลบ้านหรือโรงพยาบาล

กลุ่มสุขภาวะชาติพันธุ์

- ประสานการทำงานตามแผนปฏิบัติการ
- หนุนเสริมศักยภาพ อสม. ให้ปฏิบัติการในชุมชนได้

วิธีสนับสนุนการทำงานกับ อสม. ชชาติพันธุ์

1. จัดบันทึกรายละเอียดการทำกิจกรรมทุกครั้ง

2. จัดประชุมที่มงานทั้งก่อนและหลังทำกิจกรรมทุกครั้ง เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน ประเมินความก้าวหน้า และปรับเปลี่ยนแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่

3. ใช้แบบสอบถามเพื่อติดตามความเปลี่ยนแปลงของผู้เข้าร่วมโครงการ

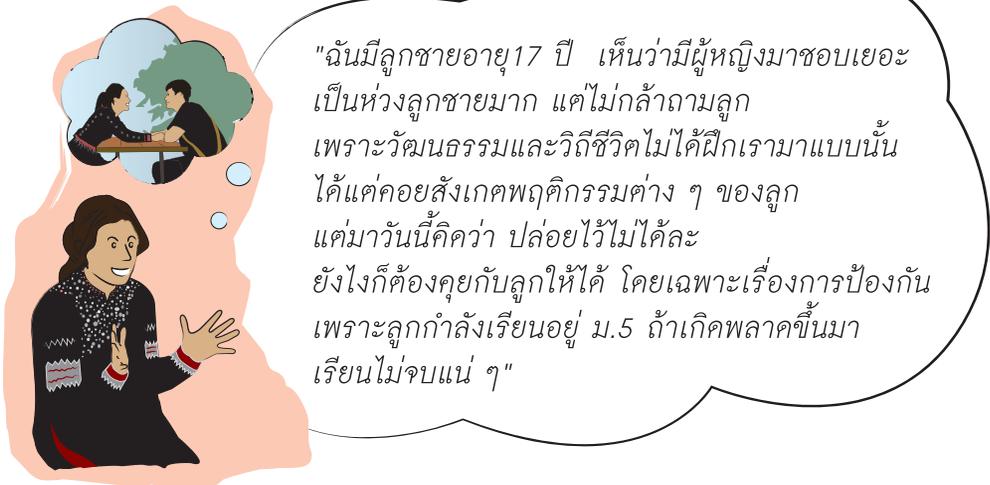
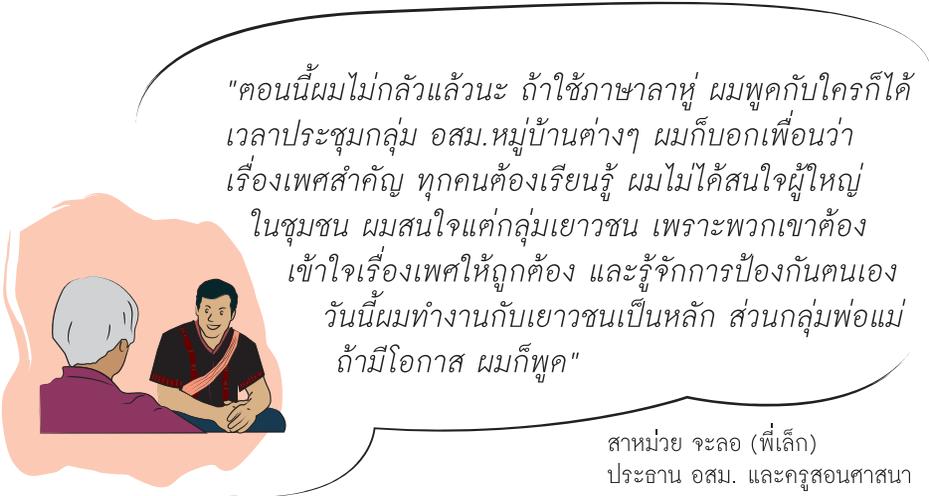
4. ให้นำหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่ประเมินผลการดำเนินงานโครงการ

5. สรุปและถอดบทเรียนโครงการระหว่างดำเนินโครงการและท้ายของโครงการ

ผู้นำศาสนา กุญแจดอกสำคัญ เพื่อการทำงานให้ได้ผล

หากสามารถทำกิจกรรมเรื่องสุขภาพทางเพศกับกลุ่มผู้นำทางศาสนาได้ จะช่วยให้การสื่อสารเรื่องสุขภาพทางเพศในชุมชนชาติพันธุ์ง่ายขึ้น และส่งผลให้กลายเป็นพลังหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานในหลากหลายด้าน

แม่วัย 40 ปลายๆ พุดในเวที "ปฏิบัติการ ลงของ"

หน่วยงานในพื้นที่ :

โครงการสุขภาพชะชาติพันธุ์

ผู้ประสานงานโครงการ

นายสรวิชญ์ สกุลชัยนิรันดร์

383/7 หมู่ที่ 3 ตำบลริมกก อำเภอเมือง

จังหวัดเชียงราย 57100

โทรศัพท์มือถือ : 08-4616-7304

E-mail : ahdo.omega55@gmail.com

หน่วยงานหนุนเสริมพื้นที่ :

มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

86/58 โครงการวิชั่นสมาร์ทซีที ถนนนครินทร์

ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

โทรศัพท์ : 02 525 4922-23

โทรสาร : 02 525 4938

www.whaf.or.th

หนังสือชุด "เรียนเพื่อรู้ คุณแล้วทำได้"

ถอดสูตรความสำเร็จการทำงาน

ของพื้นที่ต้นแบบชุมชนสุขภาวะทางเพศ ประกอบด้วย

1. เยาวชนรุ่นใหม่ นักสื่อสารเรื่องเพศ (เชียงใหม่)
2. อสม.นักสื่อสารสุขภาวะทางเพศแห่งชุมชนชาติพันธุ์ (เชียงใหม่)
3. กลไกประสานแหล่งเรียนรู้และระบบส่งต่อในชุมชน (กาฬสินธุ์)
4. บริการที่เป็นมิตรแบบเสริมพลังแม่วัยรุ่น (เชียงใหม่)
5. กศน.พูดเรื่องเพศอย่างปลอดภัย (เชียงใหม่)
6. สร้างนักวิจัยชุมชน ร่วมแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม (แม่ฮ่องสอน)
7. พื้นที่เรียนรู้เรื่องสุขภาวะทางเพศในสถานประกอบการ (ลำพูน)
8. กลไกแก้วิกฤตคามธรรมชาติในชุมชน (พะเยา)
9. พัฒนา อสม.สู่การเป็นนักจัดการสุขภาวะทางเพศ (มหาสารคาม)
10. การออกแบบสื่อเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สื่อสารเรื่องเพศเชิงบวก (นครราชสีมา)
11. แนวทางการทำงานกลไกตำบลสุขภาวะทางเพศ (เชียงใหม่)
12. โรงเรียนประถมต้นแบบสุขภาวะทางเพศ (สงขลา)

